

06.09.2020

הנידון: עמדה מטעם אנשי מקצוע מתחומי הפסיכולוגיה והטיפול הרגשי בקטינים לקראת דיון בועדה לזכויות הילד

ביום 7.9.2020: "ביקורת על מערכות הרווחה בקשר בין הורים וילדים"

אנו כאנשי מקצוע – פסיכיאטרים, פסיכולוגים, מטפלים רגשיים, עובדים סוציאליים, אנשי הוראה וחינוך, חוקרים באוניברסיטאות, מומחים בתחום אלימות במשפחה ובפגיעות מיניות ופיזיות בילדים במשפחה - מצטרפים לקריאה העולה מן הדו"ח של מרכז רקמן ונעמ"ת. קריאה האומרת כי "לתהליכים המתרחשים כיום בבתי הדין לענייני משפחה, סביב קשיי קשר, ישנן השלכות מרחיקות לכת על ביטחונם הנפשי והפיזי של הקטינים" (מתוך: עמדה לקראת דיון, רקמן ונעמ"ת). **ברצוננו לחזק עמדה זו ולהשמיע את הזעקה העולה מן השטח, את קול הילדים הנפגעים מהמדיניות המיושמת בבתי המשפט למשפחה וברווחה, ולהבהיר את ההשלכות מרחיקות הלכת על תהליך השיקום של ילדים אלה ועלינו כחברה וכמדינה שהולכת אלפי צעדים אחורה בהקשר של הגנת זכויות הילד.**

אנו עדים כמטפלות ומטפלים בילדים, העובדים עם משפחות במגל האלימות, למצב הולך ומסלים של ילדים אשר נמנעת מהם הגנה, ואף מועברים לידי של הורה פוגעני. את המציאות שמתאר נייר העמדה של מרכז רקמן, אנו פוגשים בשטח.

המציאות בשטח חושפת שהטענה על "ניכור הורי" עולה בעיקר מול אמהות הנמצאות בהליך גירושין לאחר שיצאו מקשר אלים רגשית או פיזית, ואשר ילדיהן דיווחו על פגיעה פיזית, מינית או רגשית שנעשתה בהם על ידי האב. בעוד האם מנסה להגן על ילדיה ופועלת לפי חוק "חובת דיווח" למשטרה ולרווחה, הדיווח הופך לחרב מתהפכת, משום שהתלונה מתפרשת כהסתה כלפי ההורה השני ומיד עולה נגד האם טענה על "ניכור הורי". מרגע שעולה טענה זו היא הופכת לנושא העיקרי של האבחון והטיפול וגורמת להשתקת התלונות, הממצאים והדיווחים שמועברים לרווחה ולבתי המשפט על אלימות כלפי הילדים.

טענת ה"ניכור ההורי" הפכה בידי עורכי הדין ולקוחותיהם לכלי משפטי מסוכן מאוד במקרים של אלימות במשפחה: בעזרת טענת הניכור ההורי הופכת כל תלונה על אלימות ל"הסתה ומניעת קשר" וכל דיווח על פגיעה בילדים ל"השתלת זיכרונות" ואמירה ש"הילד מדבר מפי אמו". אנו מדגישים כי תיאוריית ה"ניכור ההורי" לא תוקפה מעולם מבחינה מחקרית ולא מופיעה ב-DSMV¹. זאת ועוד, המושג "השתלת זכרונות" מופרך מן היסוד. לא נמצא מחקר אחד שמוכיח אותו ולעומת זה קיימים מחקרים רבים שמפריכים אותו². גם האמירה ש"הילד מדבר מפי אמו" הינה אמירה חמורה מעין כמוה. שהרי הניסיון הקליני המצטבר בארץ ובעולם מראה כי דווקא ילדים מביאים את הדברים שחווי כפי שהם, בדרכים מילוליות, השלכיות, גופניות והתנהגותיות שלא ניתן לזייף³. **טענות ותפיסות אלה משתיקות את קולו של הילד שמדווח על אלימות ומבטלות את זעקתו.**

כאנשי מקצוע אנו מתריעים, כי ילדים אשר חושפים פגיעה מינית, פיזית או רגשית ומקבלים תגובה מתעלמת, מכחישה, מבטלת ונמנעת מהם הגנה – הם ילדים שנמצאים בסיכון גבוה מאוד לפתח הפרעות דיסוציאטיביות,

¹ חוזה, א., הלפרין-קדרי ר. ופרינץ א. (2020). סרבנות קשר וניכור הורי: רקע תיאורטי, אבחון ושיטות טיפול בראי עיקרון טובת הילד. תל אביב: מרכז רקמן, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר אילן.

² זומר, א. (2004). טראומות ילדות והפרעות ניתוק (dissociative disorder). מתוך: זליגמן א. וסלומון ז. (עורכים), הסוד ושברו: סוגיות בגילוי עריות. תל אביב: הקיבוץ המאוחד/מרכז אדלר, אוניברסיטת תל אביב.

³ Van Der Kolk, B.A. (2006). *Traumatic Stress: The Effects of Overwhelming Experience on Mind, Body, and Society*. New York: Guilford Publications.

פורום אנשי מקצוע למען ילדים
ונשים נפגעי אלימות במשפחה

תסמונת פוסט טראומטית וטראומה מורכבת⁴. דרגת הפגיעות שלהם עולה כאשר אין מי שמגן עליהם והם הופכים ל"קורבנות קלים" עבור הפוגע.

מחקרים מראים כי למעלה מ-90% מהילדים הצעירים אשר נפגעו בתוך המשפחה נוטים לספר על הפגיעה בהם פעם אחת, למבוגר הקרוב אליהם, לרוב האם, ולא יספרו זאת שוב בחקירה משטרתית או לאדם זר⁵. לכן, הדרך הטובה ביותר לאבחן חשד לאלימות במשפחה היא בטיפול ארוך טווח של הילד אצל מטפל מוסמך מתחום זה, המכיר את הביטויים הקליניים של אלימות במשפחה. בתהליך גירושין לא ניתן לקיים טיפול רגשי ללא אישור האב, ומיותר לציין שבמקרים של אלימות במשפחה לא יאשר האב טיפול מסוג זה. במציאות זו, האמון של האם והפעולה שלה להגנת הילד הם קריטיים לשמירה על בריאותו הנפשית⁶. לכן, היחס המזלזל והמשתיק של הרשויות לדיווחים של האם על אלימות כלפי הילדים פוגע באופן ישיר בילדים עצמם.

אנו מעידים כמטפלים ואנשי חינוך אשר חלה עליהם "חובת דיווח", שדיווחים שאנו מעבירים בעצמנו לרשויות מוטלים בספק ולא נבדקים כראוי. מגמת ההשתקה של דיווחי הילדים, דיווחי אימהות ודיווח גורמי הטיפול על חשיפת פגיעה מפי הילדים, מהווה הרס ההישגים שהושגו לאחר עשרות שנות מאבק להטמעת החשיבות האדירה שהורים ואנשי טיפול וחינוך יקשיבו לקולו של הילד ולא יטילו ספק בדיווח שלו על אלימות.

בעמדת מכון רקמן ונעמ"ת לקראת הדיון מצוין כי "ההחלטות השיפוטיות לא רק שלא מגנות על הילדים מהאלימות אלא ממש נפסקות בניגוד לטובת הקטינים".

אנו רוצים לפרט את ההחלטות השיפוטיות שאנחנו נתקלנו בהם בטיפול במשפחות הנמצאות בתהליך גירושין עקב אלימות כלפי האם וכלפי הילדים. החלטות קיצוניות אלה פוגעות בצורה אנושה בתהליך השיקומי והטיפול של ילדים נפגעי אלימות. יש לציין, כי מפאת קוצר הזמן של הוועדה נפרט מספר מצומצם של נושאים אך בהמשך נציג נייר עמדה מפורט:

1. החלטות קיצוניות על הוצאה ממשמורת האם והעברה לאב פוגע בעקבות דיווח על אלימות האב כלפי הילד.
2. החלטות על הוצאת הילדים למרכזי קלט חירום וניתוקם מהסביבה וההורה המיטיב.
3. שימוש בהנחיית פרקליט המדינה מספר 2.5 ("מדיניות פתיחה בחקירה והעמדה לדין בגין חשד למסירת אמרה או עדות כוזבת או סותרת בחקירה או במשפט ובגין סירוב להעיד"), כלפי אימהות שהגישו תלונה על אלימות כלפי ילדיהן, ונפסק שעליהן לשלם פיצויים לפוגע עקב "תלונת שווא", במצבים שבהן אכן התקיימה אלימות וללא הוכחה כי נמסרה עדות שקר או תלונת שווא. אימהות רבות, מהיכרות עם מגמות אלה, נמנעות מלעזוב את הבית, או להגיש תלונה לרשויות כדי להגן על ילדיהן. **במצב זה הילדים מופקרים.**
- 4.1. מכוני אבחון פרטיים מציגים עצמם כ"מומחים לניכור הורי", על אף שאינו מופיע כאחד מענפי ההתמחות הספציפיים לפי תקנות הפסיכולוגים (אישור תואר מומחה), התשל"ט – 1979, משמע, אין פסיכולוג מומחה לניכור הורי⁷. מכונים אלה משתמשים בשיטות לא תקפות לאבחון ניכור הורי ופגיעה מינית, ומגיישים לבתי המשפט דוחות מוטעים ושגויים, עליהם מתבססים השופטים בהחלטותיהם. היריעה קצרה מלהכיל וסעיף זה דורש מסמך בפני עצמו.

⁴ Van Der Kolk, B.A.(2015). *The Body Keeps the Score : Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma*. New York: Penguin Publishing Group

⁵ Kissos Limor, Lev-Wiesel Rachel & Czamanski-Cohen Johanna (2019): Sexual Abuse Detection Through Drawing Workshop: E-Learning Contribution, Journal of Loss and Trauma, DOI: 10.1080/15325024.2018.1549191

⁶ Kissos Limor, Lev-Wiesel Rachel & Czamanski-Cohen Johanna (2019): Sexual Abuse Detection Through Drawing Workshop: E-Learning Contribution, Journal of Loss and Trauma, DOI: 10.1080/15325024.2018.1549191

⁷ עוזרד, א., הלפרין-קדרי, ר. ופרינץ, א. (2020). סרבנות קשר וניכור הורי: רקע תיאורטי, אבחון ושיטות טיפול בראי עיקרון טובת הילד. תל אביב: מרכז רקמן, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר אילן.

פורום אנשי מקצוע למען ילדים
ונשים נפגעי אלימות במשפחה

- 4.2. נחשפנו לאבחונים אלה ובהם שיטות אבחון שאינן מקובלות ולא עומדות בסטנדרטים הקבועים, למשל בנושא פרוטוקולים של אבחון מסוכנות. נחשפנו לאמירות חמורות ומדאיגות על ידי המאבחן כגון: המשמורת תחזור לאם רק אם היא תפסיק להאמין שהילד נפגע.
- 4.3. מכונים המטפלים ב"ניכור הורי" משתמשים בשיטות טיפול שגורמות נזק משמעותי ובלתי הפיך לנפש הילד. נערים ונערות אשר בוחרים להתרחק מהורה פוגע מואשמים ב"סרבנות קשר" ומופנים לטיפול במכונים או אצל פסיכולוגים ל"ניכור הורי". הטיפול בהם נעשה בדרכים אגרסיביות, הכוללות איום על הקשר של הקטין עם ההורה הבטוח, איום בהוצאה מהבית וניתוק מהסביבה אם לא יסכים לקשר עם ההורה הפוגע וכפיית קשר על ידי החלטות בית משפט. שמענו נערים ונערות מבוהלים אשר מדווחים על הטיפולים האלה כטראומה נוספת, לעיתים לא פחותה מהאלימות עצמה.
5. החלטות על חידוש קשר עם הורה שהוגשה נגדו התלונה, ללא בדיקה האם המצב בטוח לילד, ללא פיקוח והשגחה של רשויות החוק וללא מעקב צמוד של גורמי הרווחה.
6. לאבות פוגעים נשמרת הזכות הקיימת להורים **לא לאשר טיפולים רגשיים** לילדים. הטיפול הרגשי במקרים של אלימות במשפחה הוא חיוני והזכות של ההורה הפוגע למנוע מהילד קבלת עזרה מקצועית מבודדת את הילד, מונעת ממנו הגנה ותהליך שיקומי החיוני לו⁸.

החלטות אלה המהוות שיטות טיפול של מכוני האבחון הפרטיים, הרווחה ובתי המשפט גורמות לנזק רגשי אדיר לילדים. זאת מציאות שלא יכולנו לדמיין ואנו כאנשי טיפול וחינוך, שנפש הילדים היא בלב ליבה של העשייה והאחריות החברתית שלנו, לא נוכל לשתוק על העוולה הנוראית הזאת.

בזמן שהארץ כולה רועשת בעקבות האונס הקבוצתי המזעזע של הנערה בת ה-16 באילת, ובצדק רב, עלינו לזכור שמרבית הפגיעות מתרחשות במרחב הביתי ובמסגרת המשפחה. אם ניצור מדיניות שגורמת לאימהות לא להעביר את הדיווחים של ילדיהן, מדיניות שמשתקה את התלונות שמגיעות מגורמי המקצוע השונים במסגרת חובת דיווח, ואשר יוצרת פגיעה נוספת בילדים - אנחנו כחברה חוטאים לאחד התפקידים המרכזיים שלנו, להגן על חסרי הישע.

אנחנו קוראים לחברי הוועדה לדאוג לרווחתם ושלומם של ילדים ואימהות נפגעי אלימות במשפחה, ולא לתת יד וכוח לגורמים שונים להשתלט על השיח ולהסית את המאמץ שצריך להיות בראש סדר העדיפויות של כולנו ובפרט של הוועדה לזכויות הילד: זכותם של ילדים להיות שמורים ומוגנים, ממכות, ניסיונות רצח, אונס, התעללות רגשית, התעללות מינית, השפלה, הזנחה והגנה מכל סוגי האלימות באשר היא.

אנו, החתומים מטה, אנשי ונשות מקצוע התומכים בנר עמדה זה:

נדא. הורן

⁸ כרמל, י. (2019). לנשים: ילדים חשופים לאלימות ביתית, מתאוריה ליישום. חיפה: מרכז מחקר ע"ש אמילי סגול, אוניברסיטת חיפה.